

ESKİ ÇAĞ MEDENİYETLERİ - II

ESKİ ÇAĞ'DA HUKUK

Konuya Hazırlanıyorum

Hukuk: Toplumu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünüdür.

Anayasa: Yöneten ve yönetilenlerin uyması gereken kurallar bütünüdür.

Yargı: Yasalar (kanunlar) çerçevesinde mahkeme tarafından verilen karardır.

Kısasa kısas: İşlenen suçun cezasını, işlenen suçun aynısıyla vermek (göze göz, dişe diş) şeklinde tanımlanır.

Diyet: Öldürme ve yaralamalarda suçlunun ödemek zorunda olduğu para veya mal için kullanılan ifadedir.

Caydırıcı ceza: Suç işlemeye meyilli olan kişileri cezanın ağırlığı ile tehdit edip suçun işlenmesini önlemektir.

Kolektif ceza: Suçu işleyen kişinin ailesinin de suçtan sorumlu sayılmasıdır.

Kurultay: Türk toplumlarında devlet yönetimiyle ilgili her türlü konunun görüşüldüğü meclistir.

Mezopotamya Medeniyet Havzasında Hukuk

- ▶ Eski Çağ'da Mezopotamya'da kurulan Sümer, Akad, Elam, Babil ve Asur devletlerinde kralların ülkeyi tanırlar adına yönettiğine inanılmıştır. Bu inanış, kralların kanun koyucu özelliklerini güçlendirmiştir.
- ▶ Mezopotamya uygarlıklarında cezalar genellikle kısasa kısas ilkesine göre uygulansa da bazı durumlarda diyet olarak para cezası da verilmiştir.
- ▶ Mezopotamya uygarlıkları hukuk kurallarını; özel mülkiyeti, ailenin korunmasını, can güvenliğinin sağlanmasını ve devlete karşı sorumlulukları esas alarak hazırlamıştır.
- ▶ Sümer hukukuna dair günümüze ulaşan en önemli kayıt, Sümer şehir devletlerinden biri olan Lagaş şehir devletinin kralı Urkagina'ya aittir. "Urkagina Kanunları" tarihte bilinen kurallarıdır.
- ▶ Sümerlerin oluşturduğu Urkagina Kanunlarından etkilenen Babil Kralı Hammurabi, 282 maddeden oluşan ve tarihte bilinen ilk anayasayı yapmıştır.
- ▶ Hammurabi Kanunlarında kısasa kısas ilkesi uygulanmış ve suçlulara ağır cezalar verilmiştir.

Aşağıdaki Themis heykelinin temsil ettiği adalet, caydırıcılık ve tarafsızlık öğelerini yazınız.

Gözlerin kapalılığı:

Terazi:

Kılıç:

Etkinlik 1

Hammurabi Kanunlarından Örnek Maddeler

1. Eğer bir duvar ustası; kendisine inşa ettirilen bir evin sağlamlığını garanti etmezse, ev yıkılır ve ev sahibi ölürse duvar ustası idam edilir. Eğer evin yıkılması, ev sahibinin oğlunun ölümüne neden olursa duvarcının oğlu öldürülür.
2. Eğer bir kimse, bir diğer kimseyi cinayetle suçlar ve bunu kanıtlayamazsa suçlayan kişi öldürülecektir.
3. Eğer bir doktor, önemli bir kişinin kırık kemiğini iyileştirirse ya da hasta "kaslarından" birini sağaltırsa bu hasta, doktora toplam olarak beş gümüş para (aşağı yukarı 40 gram) ödeyecektir.
4. Her kim, bir büyük ya da bir küçükbaş hayvan, bir eşek, (...) ya da bir tekne çalarsa (...) ve de bunlar sıradan bir vatandaşa aitse çaldığı eşyanın değerinin on katını geri ödeyecektir. Ve hatta buna ek ceza olarak idam eklenir. Eğer hırsızlığı yapan kişinin geriye ödeyecek hiçbir şeyi yoksa idam edilir.

Hammurabi Kanunu'nda yer alan bu maddelerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- a. Hammurabi'nin cezalarında benimsediği ilkeleri yazınız.
- b. Haksız suçlamaları önlemek için ne tür bir tedbir alınmıştır?
- c. 4. maddesinde geçen suçun ve cezanın doğru olduğunu düşünüyorsanız nedeni ile açıklayınız, yanlış buluyorsanız nedeniyle açıklayınız.

Anadolu Medeniyet Havzasında Hukuk

- ▶ Eski Çağ'da Anadolu'da kurulan Hitit, Urartu, Frigya, Lidya ve İyon devletlerinde hukuk sistemleri oluşturulurken komşu medeniyetlerden, özellikle de Mezopotamya'dan etkilenilmiştir.
- ▶ Anadolu uygarlıkları, hukuk kurallarını dine dayandırmış ve suçlulara da genellikle para cezası vermeyi tercih etmiştir.
- ▶ Anadolu'da hukukun temellerini Hititler atmıştır. Hititler; saldırı, cinayet, hırsızlık, büyücülük, boşanma konularında ve tarımsal üretimi aksatacak eylemler hakkında çeşitli hukuki düzenlemeler yapmıştır.
- ▶ Hititler, kamu düzenini sağlamak amacıyla kil tabletlerin üzerine 200 maddeden oluşan hukuk kuralları yazmıştır. Bu kuralları da zamana ve ihtiyaca göre değiştirmişlerdir.
- ▶ Frigler, Sakarya Nehri etrafında yaptıkları tarımsal faaliyetleri korumak amacıyla sert kanunlar yapmıştır. Bu kanunlar kapsamında tarımın yapılmasında önemli olan öküzü öldürmeyi ve sabanı kırmayı ölümlle cezalandırmışlardır.

Örnek 1

Sümer şehir devletlerinden Lagaş'ın Kralı Urkagina, tarihte bilinen ilk yazılı kanunları hazırlamıştır. Bu kanunlarda sosyal, ticaret, özel mülkiyet ve kişilerin birbirlerine karşı işledikleri suçlarla ilgili düzenlemeler yer almıştır.

Urkagina Kanunlarında yer alan bu hukuki düzenlemelerin aşağıdaki amaçlardan hangisine yönelik olduğu söylenebilir?

- A) Toplumsal düzeni ve halkı korumak
- B) Sosyal sınıf ayrımını ortadan kaldırmak
- C) Demokrasi temelli bir yönetim kurmak
- D) Artı ürün üretimini artırmak
- E) Veraset sorunlarına çözüm bulmak

Örnek 2

Hitit Kanunlarında "Eğer bir adam, kralın buyruğuna karşı gelirse onun evi harap edilir." maddesi yer almıştır.

Bu kanunda uygulanan ceza türünü ve bu kanunun uygulanmasının ortaya çıkaracağı hak sorunu nedir? Yazınız.

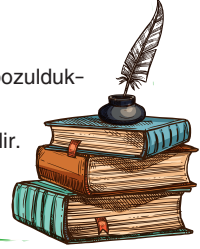
Cezanın türü:

Hak sorunu:

Etkinlik 2

Hitit Kanunlarından Örnek Maddeler

1. Bir kimse, özgür bir erkeğe ya da kadına vurup kazara onu öldürürse onu defnetmek üzere getirecek ve onun yerine iki kişiyi bedel olarak verecektir. Ayrıca ölenin ailesine de bakacaktır.
2. Bir kimse, hamile bir ineğe vurup ineğin düşük yapmasına sebep olursa iki şekel gümüş ödeyecektir.
3. Bir köle bir evi ateşe verirse köle sahibi ev sahibine tazminat ödeyecektir. Ayrıca köle, burnunun ve kulaklarının şekli bozulduktan sonra sahibine iade edilecektir. Ancak köle sahibi tazminat ödemezse o köleye el konulacaktır.
4. Öküzler bir adamın tarlasına girer ve yakalanırsa tarla sahibi onları bir gün boyunca yıldızlar çıkana kadar bağlayabilir. Daha sonra onları sahiplerine geri götürecektir.
5. Bir çoban özgür bir kadınla kaçır ve onun için başlık parası vermezse üç yıl boyunca köle olarak çalışacaktır.

Hitit Kanunlarında yer alan bu maddelerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- a. Hitit Kanunlarında sosyal sınıf ayrımı yapıldığına dair kanıtları maddeler içerisinden bulup yazınız.
- b. Kölelerin davranışlarından kim sorumlu tutulmuştur? Yazınız.
- c. Hititlerin yaptığı bu kanunların devlete ve topluma sağladığı faydalar nelerdir? Yazınız.

Mısır Medeniyet Havzasında Hukuk

- Eski Mısır'da kanunları yapmak ve adaleti sağlamak, tanrı kral olarak kabul edilen firavunların görevi sayılmıştır.
- Eski Mısır'da ağır suçlular hapis ve idamla, hafif suçlular ise sakatlama ve kırbaçlamayla cezalandırılmıştır. Ayrıca bu kanunlarda mülkiyet, miras ve aile hukukuyla ilgili hususlara da yer verilmiştir.

DİFnot

Hukuk kurallarının, dinî yetkileri olan birileri tarafından ve dine dayandırılarak yapılması hukukun teokratik anlayışla yapıldığına kanıt oluşturur. Firavun, tanrı kral olarak görüldüğü için onun söylediği her şey tanrı buyruğu olarak görülmüştür. Bu da konunun halkın yararına gelişmesini olumsuz etkilemiştir.

Avrupa Medeniyet Havzasında Hukuk

- Avrupa'da hukukun temellerini Güneydoğu Avrupa'da (Balkanlarda) kurulan Antik Yunanlar atmışlardır. Antik Yunanlar (Helenler), Akdeniz çevresinde yaptıkları ticaretin etkisiyle doğu toplumlarının hukukundan etkilenecek kendi hukuklarını yapmışlardır.
- Antik Yunan medeniyetinin kanun koyucuları, kendi şehir devletlerinde aşağıdaki düzenlemeleri yapmıştır.
 - Drakon, kanunlarında soyluların keyfî yönetimine son vererek orta sınıf lehine kanunlar yapmıştır.
 - Solon, kanunları ile köleliği kaldırarak eşit bir toplum düzeni kurmaya çalışmıştır.
 - Klistenes, kanunları ile halk meclisini ülke yönetimine egemen kılarak demokratik bir yönetim kurmuştur.
 - Lycurgus, kanunları ile halk ve ihtiyarlar meclisi kurmuş ve ortak ziyafet mülkiyet kültürünü benimsemiştir.
- Antik Yunan sonrası Avrupa'da daha gelişmiş bir medeniyet olan Roma Dönemi'nde düzeni sağlamak için On İki Levha Kanunları hazırlanmıştır. Bu kanunlar, sınıflar arası eşitlik ilkesi ve özel mülkiyet hukukuna önem vermesi yönüyle modern hukukun temellerini atmıştır.

Örnek 3

Mısır'da ağır suçlular yalnızca firavun tarafından yargılanmıştır. Bu yargılamanın soruşturmasını genellikle vezir yürütmüş son kararı da firavun vermiştir. Ciddi suçlar için ceza, ağırlaştırılmış hapis ya da idam olmuştur.

Bu bilgilerden hareketle Mısır hukuku ile ilgili,

- I. Hukukta caydırıcı cezalar uygulanmıştır.
- II. Siyasi otorite, yargı gücünü kullanabilmiştir.
- III. Yargılama kısasa kısas ilkesine göre yapılmıştır.

yargılarından hangileri söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

Örnek 4

Roma hukukunda hırsızlık yaparken suçüstü yakalanan yurttaşlar, malını çaldıkları kişiye hizmet etmek zorunda kalırken köleler kırbaçlanır veya ölüm cezasına çarptırılır.

a. Bu bilgilerden hareketle Roma hukukunda cezanın uygulanışında etkili olan durum nedir? Yazınız.

b. Bu kanun ile Roma'nın koruma altına aldığı unsur nedir? Yazınız.

Etkinlik 3

Roma Hukukundan Örnek Maddeler

1. Köleler, bir Romalıya fiziksel zarar verdikleri takdirde aynı suçu işlemiş özgür bir yurttaşa kıyasla iki katı ceza öderler; benzer şekilde, hırsızlık yaparken suçüstü yakalanan yurttaşlar, malını çaldıkları kişiye hizmet etmek zorunda kalırken köleler kırbaçlanır ve ölüm cezasına çarptırılır.
2. Bir yurttaşı hedef alan onur kırıcı şiirler yazanlar ve seslendirenler ölüm cezasına çarptırılır.
3. Düşmanı Roma'ya karşı kıskırtanlar, bir yurttaşı düşmana teslim edenler veya mahkemede yalancı şahitlik yapanlar ölümle cezalandırılırdı. Söz konusu bireyler, tüm Roma yurttaşlarının şehirlerine ve hemşerilerine duydukları güvene ve sadakate (fides) ihanet etmiş sayılırdı.
4. Bir tarım toplumu olan Roma'da başkalarının tarlasının ürününü gizlice toplayanlar, başkalarının topraklarında atlarını otlatanlar ölümle cezalandırılırdı.

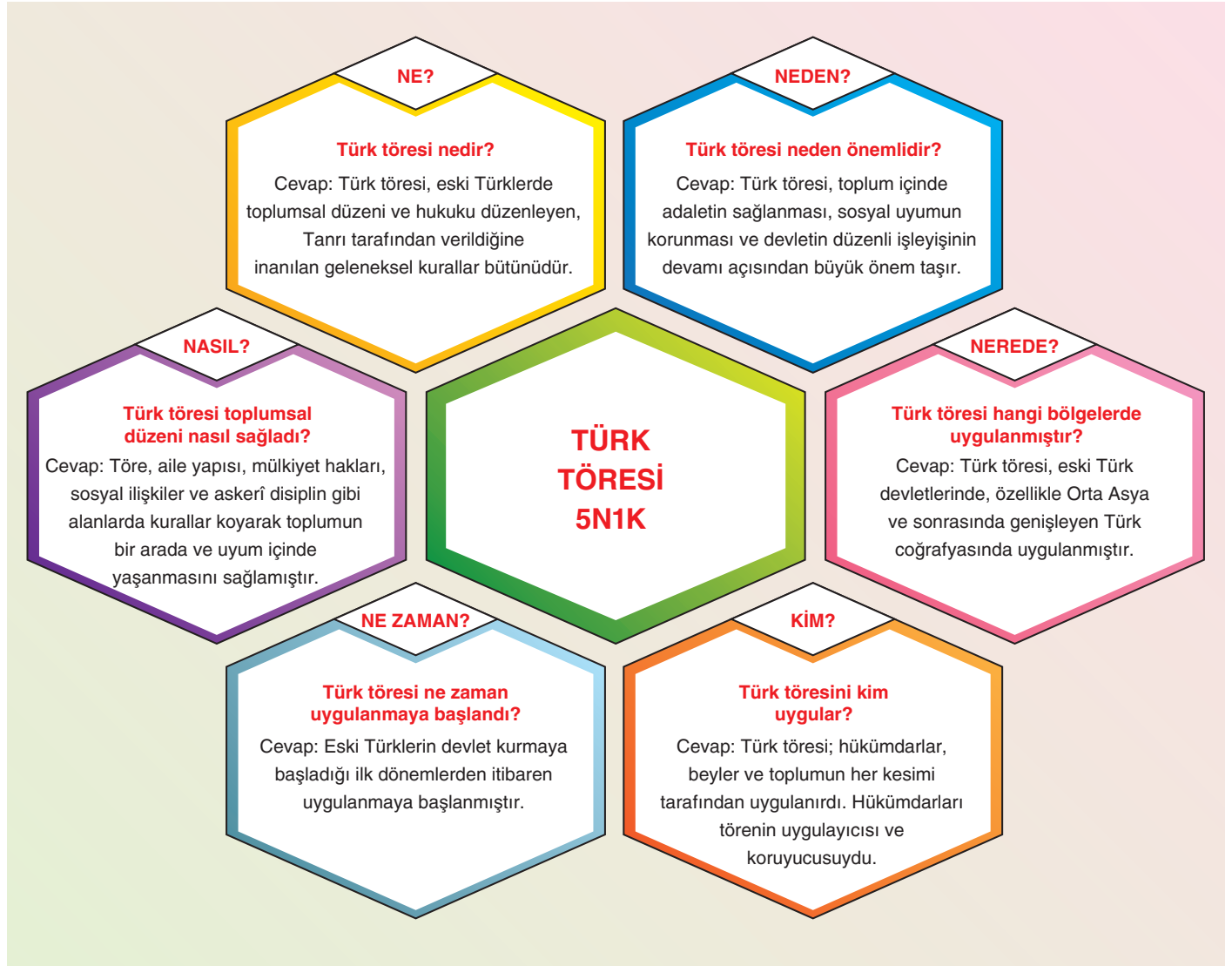
Roma hukukunun bu maddelerinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- a. Hukuk uygulanırken sosyal sınıftan kaynaklanan farklı uygulamalar nelerdir? Yazınız.
- b. 2. maddede geçen kuralın koyulmasının amacı ne olabilir? Ceza ağırlığı konusunda kendi düşüncelerinizi yazınız.
2. maddenin amacı:
- c. 3. maddede geçen kuralın topluma ve devlete sağlayacağı faydalar nelerdir? Yazınız.
- d. Maddeleri inceleyerek özel mülkiyet ve kişilik haklarının korunmasıyla ilgili neler yapıldığını yazınız.

Türkistan Medeniyet Havzasında Hukuk

- Türkistan havzasında hukukun temelleri Asya Hunları tarafından konargöçer yaşamın şartlarına göre hazırlanmıştır. Türkistan havzasında olarak ifade edilen sözlü hukuk kuralları uygulanmıştır.
- Töre hukukunun kurallarının kaynağı Gök Tanrı olarak görülmüş; töre, kağan ve kurultayın koyduğu kurallara göre şekillenmiştir. Türk töresine göre,
 - Töre kurallarına kağan dâhil herkesin uyması anlayışı kabul edilmiştir.
 - Adalet, iyilik, eşitlik, kişilik hakları ön planda tutulmuştur.
 - Konargöçer yaşam tarzından dolayı kimseye uzun süreli hapis cezası verilmemiştir.
 - Devlete isyan, askerlikten kaçma, cinayet ve hırsızlık gibi ağır suçlar ölümle cezalandırılmıştır.

Örnek 5

Türklerde sözlü hukuka dayanan töre, kurultay ve kağan kararıyla değiştirilebilirdi. Alınan bu kararlara kağan dâhil herkes uymak zorundaydı.

Buna göre Türklerin hukukta aşağıdakilerden hangisini benimsediği söylenebilir?

- A) Eşitlik
B) Caydırıcılık
C) Teokratik
D) Kısasa kısas
E) Daimilik

Örnek 6

Hun Türklerinin töresinde hırsızlık yaparken yakalanan biri, ölümle cezalandırılmış ve malları müsadere (devlet tarafından el koyulması) edilmiştir. Aynı zamanda aile fertlerine de hapis cezası verilmiştir.

Buna göre Hun töresinde uygulanan ceza türü ve bunun yarattığı hak sorunu nedir? Yazınız.

Cezanın türü:

Hak sorunu:

Etkinlik 4

Hun Töresi

Bir kişi, eğer adam öldürmek maksadıyla bıçağını sıyırsa idam edilir. Hırsızlık yapanın mallarına el konulur. Bir suçluya hafif bir ceza verilecekse bir uzvu ezilir. Ağır ceza verilecekse idam edilirdi. Hapis müddeti on günü geçmezdi. Mahkûmların sayısı ancak birkaç kişidir. Hun sosyal hayatını düzenleyen kanunlar; Çin'deki gibi karışık ve zor uygulanır değil, kısa ve kesin hükümlerdi. Cezaların ağır olması, caydırıcı gücü, milletin erdem sahibi olması ve suçluların sayısının çok az olması sonucunu doğuruyordu. Bu konuyu Çin kaynakları "Mahkûmların sayısı ancak birkaç kişidir." ifadesiyle açıklarlar. Kanunlar karşısında hiç kimse ayrıcalıklı değildi. Devlet memurlarının kanunları ve devlet işlerini iyi bilip uygulaması gerekiyordu.

Bu parçadan hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- Hun töresinde basit suçlarda hapis cezalarının on günü geçmemesinde etkili olan neden nedir? Yazınız.
- Çin'de uygulanan hukukun Hun töresine kıyasla daha karmaşık olmasının sebepleri neler olabilir?
- Hun töresinin uygulanması sırasında kimseye ayrıcalık gösterilmemesinin devlete ve topluma sağlayacağı faydalar nelerdir?

Eski Çağ'da Aile ve Kadın

Mezopotamya'da Aile ve Kadın

- Sümer ve Babilliler; evlilik, eşlerin ve çocukların hukuki sorumlulukları, soyun devamı, evlatlık edinme, aile ekonomisi, miras, boşanma, velayet, nafaka gibi konularda hazırladıkları kanunlar ile aile birliğini korumayı amaçlamıştır.
- Ancak aile içerisinde ve hukuk karşısında kadınlar, erkekler ile eşit haklara sahip olamamıştır. Kanunlar, ataerkil anlayışla erkeklerin lehine düzenlenmiştir.

Anadolu'da Aile ve Kadın

- Hititler, toplumun yapı taşı olan aile kurumuna çok önem verdiler. Evlilik sözleşmesi ile kadın, erkek ve bu evlilikten doğacak çocukların haklarını kanunlar çerçevesinde korudular.
- Hitit toplumunda erkekler; ticaret, askerlik, işçi ve yönetim işlerinde etkinken kadınlar; çalışma hayatına işçi, ebe, şifacı olarak katıldılar.

Avrupa'da Aile ve Kadın

- Roma'da aileler, "paterfamilias"ın başka bir anlatımla ailedeki yaşça büyük erkeğin hâkimiyeti altında yaşayan bireylerden oluşurdu. Kadının evlilik yoluyla erkeğin ailesine dâhil olabilmesi için eşinin babasının hâkimiyeti altına girdiğine yönelik bir sözleşme imzalaması gerekirdi.
- Roma'da kadınlar ekonomik ve sosyal haklarını, hâkimiyeti altına girmeyi kabul ettikleri vasileri aracılığı ile kullanabilirlerdi. Kadınların toplum içindeki statüleri buna göre belirlenirdi.

Türkistan'da Aile ve Kadın

- ▶ Türklerde aile, devletin temeli olarak kabul edilmiş; ailenin töresi, devletin yazısız kanunlarını da şekillendirmiştir. Ataerkil aile yapısına sahip olan Türklerde babanın hak ve özgürlükleri, diğer medeniyetlerde olduğu gibi sınırsız değildir.
- ▶ Türk aile yapısında babanın görevleri; ailesini korumak, ailesinin geçimini sağlamak, çocukları yetiştirmek ve çocukları yeterli olgunluğa erişince onların da kendi ailelerini kurmalarına yardımcı olmaktır.
- ▶ Şartlar gereği konargöçer yaşam tarzını benimseyen Türklerde kadın, erkeğe eşit şekilde ailenin bir üyesi sayılmıştır.

DİFnot

Türk toplumunda kadın, diğer toplumlarda sadece erkeklerde görülen savaşıklık gibi zor işleri bir erkeğe yakın seviyede yapabilmektedir.

Etkinlik 5

Roma İmparatorluğu

On İki Levha Yasalarında günümüze ulaşan fragmanlara baktığımızda örneğin peterfamiliasın, ailesi (aynı soydan gelen erkek ve kadın bireyler, köleler), menkul ve gayrimenkul mallar üzerinde ne kadar etki sahibi olduğunu daha iyi anlayabiliriz. Örneğin pater paraya ihtiyacı olduğu takdirde bir oğlunu geçici olarak satabilir, (...) Roma'da bir baba, oğlunu bir yabancıya satabilir ve oğlu o kişi için neredeyse bir köle gibi çalışmak zorundadır. Kişiyi satın alan onu serbest bırakabilir ama o kişi yine babasının kontrolü altına dönecektir ve baba isterse onu tekrar satabilir. On İki Levha Yasalarında böyle bir satışın azami üç defa yapılması ve sonrasında oğulun babasının yetkisinden tamamıyla kurtulması öngörülür. Bir baba, çocuğunu üç defa sattığı takdirde, çocuk üç defa satıldıktan sonra babasından özgür kalır.

Türklerde

Eski Türk ailesi, bugün olduğu gibi "küçük aile" yani "çekirdek aile" tipindeydi. "Evlenmek" ve "evlendirmek" kelimeleri bu durumu açıklıkla göstermektedir. "Evlenmek", yeni bir ev sahibi olmak, daha doğrusu yeni bir aile kurmak anlamına geliyordu. Her baba, yetişen oğullarını evlendirmek suretiyle onların da müstakil bir aile hâline gelmelerini sağlamaktaydı. Bundan dolayı o, ailesindeki evlendirdiği her oğluna bir çadır ile bir miktar mal vermektedir. Ancak küçük oğul, evlendikten sonra da babasının çadırında kalmakta, yaşlılıklarında anne ve babasına bakmakta ve onların ölümlerinden sonra da çadırların ve babasının kalan malının sahibi olmaktaydı. Baba ocağını tütürdüğü için küçük oğlana "ot tigin" (ateş prensi) denmekteydi. Eski Türk toplumunda kadının üzerinde hiçbir kısıtlama yoktu. Esasen Türk kadını, çağdaş diğer toplumlarda olduğu gibi bütün haklarından mahrum, mazlum bir zümre değildi. Özgürdü ve toplumdan da saygı görmekteydi. Daha da önemlisi kadın, erkekle birlikte ailenin bütün faaliyetlerine katılmaktaydı. Hatta kadın, erkekler gibi ata binmekte, silah kullanmakta ve avcılık yapmaktaydı.

Bu parçalardan hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

a. Türk ve Roma toplumlarındaki aile yapıları ile ilgili çıkarımlarınız nelerdir? Yazınız.

b. Türk aile yapısını, Roma aile yapısına göre güçlü kılan unsurlar nelerdir? Yazınız.

1. Babil Hükümdarı Hammurabi Kanunlarına göre birisine suçlamada bulunan kişi, suçu ispata mecburdur. Suçlamada bulunan kişi eğer suçu ispat edemezse ölüm cezasına çarptırılır.

Buna göre Hammurabi Kanunlarının;

- I. iftira ve haksız mahkûmiyetin önüne geçmek,
- II. toplumsal huzuru ve düzeni korumak,
- III. yargı bağımsızlığını sağlamak

amaçlarından hangilerini önemsendiği söylenebilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I, II ve III

2. Hun töresinde basit suçlara on günü geçmeyen hapis cezası verilmiştir. Ağır suçlara ise ya idam ya da sürgün cezaları verilmiştir.

Hun töresindeki bu durumun Türklerin aşağıdaki özelliklerinin hangisinden etkilendiği söylenebilir?

- A) Ordu-millet anlayışından
- B) Gök Tanrı'ya inanmalarından
- C) Hükümdarlarının kut sahibi olmasından
- D) Konargöçer yaşam tarzından
- E) Ülkenin hanedanın malı sayılmasından

3. Roma hukukunda köleler, bir Romalıya fiziksel zarar verdikleri takdirde aynı suçu işlemiş özgür bir yurttaşa kıyasla iki katı ceza öderler; benzer şekilde, hırsızlık yaparken suçüstü yakalanan yurttaşlar, malını çaldıkları kişiye hizmet etmek zorunda kalırken köleler kırbaçlanır ve ölüm cezasına çarptırılır.

Buna göre Roma hukukunda aşağıdaki ilkelere hangisi gözetilmemiştir?

- A) Caydırıcılık
- B) Eşitlik
- C) Sınıfsal yapı
- D) Toplumsal düzen
- E) Özel mülkiyet

4. Roma Devleti'nin ilk yazılı kanunları On İki Levha Kanunlarıdır. Bu kanunlar, soylular ile halk arasındaki sınıf mücadeleleri sonucunda hazırlanmış ve meydana dikilen on iki adet bronz levhaya yazılmıştır. Bu kanunlarla hukuk kuralları net bir şekilde belirlenmiş ve sosyal sınıflar arasındaki ilişkiler düzenlenmiştir.

Bu bilgilerden hareketle On İki Levha Kanunları ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Toplumsal düzeni ve barışı sağlamıştır.
- B) Kanunların uygulanışını kolaylaştırmıştır.
- C) Halk tarafından bilinmesi önemsenmiştir.
- D) Halkın hak aramasına dayanak olmuştur.
- E) İmparatorluk rejimini sona erdirmiştir.

5. Mezopotamya'da kurulan Babil Devleti'nin Kralı Hammurabi, Sümerlerden esinlenerek çivi yazısıyla 282 maddelik bir kanun metni yazdırmıştır. Bu kanunda cezalar, kısaca kısas ilkesine göre hazırlanmıştır.

Buna göre Hammurabi Kanunları için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Özgün bir yapıya sahiptir.
- B) Sınıfsal farklılıkları sona erdirmiştir.
- C) Evrensel ilkelere dikkat edilmiştir.
- D) Cezalar, suça eş değer verilmiştir.
- E) Mezopotamya hukukunda birlik sağlamıştır.

6. Tarih öğretmeni, öğrencilerine Drakon, Solon, Klistenes ve Lycurgus'un yaptığı kanunlar hakkında bir araştırma ödevi vermiştir.

Bu araştırma ödevinde öğrenciler aşağıdaki medeniyetlerden hangisinin hukuk sistemini öğrenmiştir?

- A) Hitit
- B) Mısır
- C) Yunan
- D) Sümer
- E) Lidya

7. Frig hukukunda öküz öldürmenin ve saban kırmanın cezası ölüm olarak belirlenmiştir.

Buna göre Frig hukukunun oluşumunda aşağıdakilerden hangisinin ön planda tutulduğu söylenebilir?

- A) Merkezî iktidarın güçlendirilmesi
- B) Ekonomik faaliyetlerin korunması
- C) Sosyal farklılıkların kaldırılması
- D) Doğal yaşam alanının genişletilmesi
- E) Vergi gelirlerinin artırılması

8. Eski çağlarda birçok uygarlıkta hırsızlık, adam öldürme, savaştan kaçma, hükümdara isyan etme suçlarına idam cezası verilmiştir.

Devletlerin bu cezalandırma yöntemine başvurmasında;

- I. suç işleme oranlarını azaltmak,
- II. devlet düzenini devam ettirmek,
- III. bireylerin hak ve özgürlüklerini korumak

amaçlarından hangileri etkili olmuştur?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I, II ve III

9. • Drakon, soyluların keyfî yönetimini orta sınıfın lehine düzenlemiştir.
- Solon; köylünün borçlarını ortadan kaldırmış, borçlarından dolayı köle durumuna düşenleri özgürlüğüne kavuşturmuş ve halk meclisini açmıştır.
- Kleistes, halk meclisinin önemli bir kurum olmasını sağlayarak sınıf farkını ortadan kaldırmıştır.

Bu hukuksal düzenlemelerin aşağıdakilerden hangisini geliştirdiği söylenemez?

- A) İnsan haklarını
- B) Demokrasi kültürünü
- C) Sosyal refah seviyesini
- D) Siyasi gücün meşruluğunu
- E) Halkın eğitim durumunu

10. Eski Çağ uygarlıklarında evliliklerin resmî kayıt altına alınması aşağıdakilerin hangisinde yaşanabilecek sorunlara çözüm getirmemiştir?

- A) Miras
- B) Vergi
- C) Nafaka
- D) Boşanma
- E) Velayet

11. Ataerkil aile yapısına sahip Eski Çağ Türk topluluklarında babanın görevleri arasında aşağıdakilerden hangisi yer almamıştır?

- A) Kurultayda ailesini temsil etmek
- B) Ailesinin geçimini sağlamak
- C) Çocukları yetiştirmek
- D) Çocuklarının aile kurmasına yardım etmek
- E) Her türlü tehlikeye karşı ailesini korumak

12. İlk Türk devletlerinde törenin koruyucusu ve uygulayıcısı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Din adamı
- B) Ordu komutanı
- C) Hükümdar
- D) Boy beyi
- E) Elçi

1121036

ÖĞRENCİ NO	YANITLAR
0 0 0 0 0 0 0	1 A B C D E 11 A B C D E
1 1 1 1 1 1 1	2 A B C D E 12 A B C D E
2 2 2 2 2 2 2	3 A B C D E 13 A B C D E
3 3 3 3 3 3 3	4 A B C D E 14 A B C D E
4 4 4 4 4 4 4	5 A B C D E 15 A B C D E
5 5 5 5 5 5 5	6 A B C D E 16 A B C D E
6 6 6 6 6 6 6	7 A B C D E 17 A B C D E
7 7 7 7 7 7 7	8 A B C D E 18 A B C D E
8 8 8 8 8 8 8	9 A B C D E 19 A B C D E
9 9 9 9 9 9 9	10 A B C D E 20 A B C D E

ESKİ ÇAĞ'DA İNANÇ, BİLİM VE SANAT

Konuya Hazırlanıyorum

Balbal: İlk Türk devletlerinde kişinin anılması için mezarının veya bazı kurganların etrafına dikilen taş denir.

Kurgan: İlk Türk devletlerinde kağan ve önemli kişilerin eşyaları ile gömüldüğü mezar, tepe.

Tümülüs: Eski çağlarda ölen önemli kişilerin mezarlarının üstüne toprak yığılarak oluşturulmuş tepedir.

Ziggurat: Sümerlerde temel işlevi tapınak (mabet) olan çok katlı yapıdır. (Diğer işlevleri; depo, okul ve rasathane)

Piramit: Mısır firavunlarına ait anıt mezar.

Rölyefler: Genellikle taş ve ahşap üzerinde kabartma ile yapılan şekillendirmelere ve resimlere denir.

Sentez: Farklı kültürlerden alınan değerleri, kendi kültüründe birleştirerek yeni bir kültüre dönüştürmektir.

Panteon: Çok tanrılı dinlerde bütün tanrıları ve tapınakları ifade etmek amacıyla kullanılan kavramdır.

Sunak: Tapınaklarda dinî tören eşliğinde üzerinde kurban kesilen masadır.

Politeist (Polytheist): Birden fazla tanrının (çok tanrılı) olduğu inanışına denmektedir.

Mezopotamya'da İnanç, Bilim ve Sanat

- Güney Mezopotamya'da coğrafi şartlardan dolayı taş ve ağaç yeteri kadar bulunmadığından yapılar genellikle kerpiçten yapılmıştır. Bundan dolayı da Sümerlerden günümüze pek fazla sanat eseri ulaşmamıştır.
- Kuzey Mezopotamya'da güneye kıyasla daha fazla taş ve ağaç bulunduğundan Asurlulardan günümüze birçok eser ulaşmıştır.

DİFnot

Uygarıkların bırakmış olduğu kalıcı izler o uygarlıkların inanç, bilim ve sanatta ne kadar gelişmiş oldukları konusunda araştırmacılara bilgiler vermektedir.

İnanç	Din Anlayışı ve Tanrı Algısı	• Çok tanrılı din anlayışları vardır. En büyük tanrı, Asur olarak kabul edilir. • Asur kralı, en üst din adamı kabul edildiği için din ve siyaset iç içedir.
	Dinî Mimari	• Sümerler Dönemi'nde inşa edilen Ziggurat adındaki tapınaklar, Asurlular Dönemi'nde de devam etmiştir. • Piramit şeklinde inşa edilen bu tapınaklar, dinî ve siyasi otoritenin simgesi olarak görülmüştür.
	Dinî Ritüeller	• Tapınakları şehirlerin merkezine inşa etmeleri ve hayatı bu tapınak etrafında yaşamaları, Mezopotamya halkının inancı hayatın merkezine aldıklarını gösterir. • Sümerler ve Asurlularda tanrılara kurban kesme ve dua etme ritüellerinin de olduğu söylenebilir.

Sümerlerden kalma bir ziggurat, Irak. Eski Çağ'da Sümer, Asur ve Babillilerin ibadet yapmak ve ürünlerini depolamak amacıyla yaptıkları tapınaklara "ziggurat" adı verilmiştir. Piramit şeklinde ve çok katlı inşa edilen zigguratlar; tapınak, depo, okul ve rasathane olarak kullanılmıştır.

Bilim	Tıp	Üst düzey cenazelerde ölen kişinin cesedi hazırlanırken cesede bazı tıbbi işlemler yapıldığı için insan anatomisinin tanınması, tıp alanında gelişmelere zemin hazırlamıştır.
	Astronomi	- Zigguratların en üst katına inşa edilen rasathane ile ay yılına dayanan bir takvim hazırlanarak günlük işler düzenlenmiş ve astronomi bilimi geliştirilmiştir. - Mezopotamya uygarlıkları zamanla Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter, Satürn gibi gezegenleri de incelemişlerdir.
	Matematik	Astronomi ve mimari faaliyetleri yapabilmek amacıyla matematik alanında da gelişmişlerdir.
	Yazı	Tapınaklara getirilen ürünlerin muhasebe kaydını tutmak amacıyla icat ettikleri çivi yazısını zamanla bürokrasi, ticaret ve edebî eserlerde de kullanmışlardır.

Sanat	Mühendislik, Mimarlık	- Sümerler ve Asurlular, anıtsal boyutta ziggurat adında tapınaklar inşa etmişlerdir. - Mimari tekniğin geliştiği planlı bir şehircilik anlayışı uygulamışlardır.
	Heykel	Lamassu adı verilen, Asurlulara özel boğa ve aslan heykelleri, hayatın bir parçası olarak tasarlanmıştır.
	Duvar Kabartmaları	Mimari yapıların estetik yapısını güçlendiren rölyefler (kabartmalar), saray ve tapınaklarda anlam yüklenmiş çeşitli simgeler şeklinde yapılmıştır.
	El Sanatları ve Süsleme	Seramik, çömlek ve maden işlemeciliği ile duvar süsleme ve takı tasarımı konularında önemli eserler yapmışlardır.

Dur-Şarrukin'deki Lamassu Heykeli.
Şikago Üniversitesi Doğu Enstitüsü

Asur Saraylarının Duvarlarına Yapılan Kabartmalar

Örnek 7

Sümer uygarlığında şehirlerin ve yaşamın merkezinde yer alan zigguratlar, tapınak özelliğinin yanında eğitimin verildiği, tahılların depolandığı ve astronomi çalışmalarının yapıldığı çok katlı bir yapıdır.

Sümerlerin bu özelliklere sahip bir mimari eser inşa edebilmesinde aşağıdakilerden hangisinin etkili olduğu söylenemez?

- İnanç sistemleri
- Yaşam tarzları
- Ekonomik ihtiyaçlar
- Bilimsel faaliyetler
- Monarşi yönetimleri

Örnek 8

Mezopotamya uygarlıklarının temeli Sümerler tarafından atılmıştır. Ancak Mezopotamya'da yeteri kadar taş ve ağaç bulunmamasından dolayı mimari eserlerde kerpiç kullanılmıştır. Bu da Sümerlerin ortaya koyduğu sanat eserlerinin büyük ölçüde günümüze ulaşmasını engellemiştir.

a. Buna göre Sümer sanatını olumsuz etkileyen unsurlar nelerdir? Yazınız.

b. Sümer medeniyetinden günümüze çok fazla eser kalmamasının ortaya çıkaracağı sorun nedir? Yazınız.

Mısır Medeniyet Havzasında İnanç, Bilim ve Sanat

- Günümüzden yaklaşık 5 bin yıl önce Nil Nehri havzasında gelişme göstermiş olan Mısır uygarlığında piramit, tapınak ve şehir mimarisinde taş yapılar kullanıldığı için Mısır uygarlığından günümüze birçok eser kalıntısı ulaşmıştır.
- Mısır medeniyetinin bilim ve sanatının gelişiminde Nil Nehri ve inanç sistemleri belirleyici olmuştur.

İnanç	Din Anlayışı ve Tanrı Algısı	• Çok tanrılı bir din anlayışları vardır. Firavun olarak anılan krallarını tanrı kral olarak kabul etmişlerdir.
	Dinî Mimari	• Tanrılarına ibadet için inşa ettikleri tapınaklar ve firavunlar için inşa ettikleri piramitler en önemli dinî mimari yapılarıdır.
	Dinî Ritüeller	• Tapınaklarda tanrı heykellerinin önünde her gün ayinler ve dinî törenler yapılır, törenleri kral veya başrahip yönetirdi. • Ölümden sonra yaşama inandıkları için ölümlerinin bedenlerini mumyalamışlardır.

Bilim	Tıp, Kimya, Eczacılık	• Üst düzey cenazelerde ölen kişinin cesedinin mumyalanması, anatomi ve eczacılık alanlarında gelişmelerine zemin hazırlamıştır.
	Astronomi	• Nil Nehri'nin taşma mevsimlerini hesaplama çalışmalarından dolayı astronomi alanında gelişmişler, güneş yılına dayanan takvim hazırlamışlardır. Bu takvimde bir yılı on iki aya, bir ayı otuz güne bölerek mevsimleri üçe ayırmışlardır. Yılların başlangıcını ise firavunun tahta çıkış tarihine göre belirlemişlerdir.
	Matematik, Geometri	• Matematik bilimini, astronomi ve mimari hesaplamalar ile Nil Nehri'nin taşması sonrası arazi çizimlerinde kullanmışlardır.
	Yazı	• MÖ 3 bin yılında icat ettikleri hiyeroglif yazısını, Nil Nehri kıyısında yetişen papirüs bitkisinden ürettikleri parçalar üzerine yazmışlardır.

Sanat	Mühendislik - Mimarlık	• Piramitlerin ve tapınakların inşası, mimarinin gelişimine büyük katkı sağlamıştır. • Taşın kullanıldığı mimari yapılardan oluşan şehirler inşa etmişlerdir.
	Heykel	• İnsan başlı, aslan gövdeli devasa boyutlu sfenks heykelleri yapmışlardır.
	Duvar Kabartmaları	• Mimari yapıların estetik yapısını güçlendiren rölyefler (kabartmalar), saray ve tapınaklarda anlam yüklenmiş çeşitli simgeler şeklinde yapılmıştır.
	El Sanatları ve Süsleme	• Resim ve kuyumculuk alanında önemli eserler yapmışlardır.

Firavun

Hiyeroglif
Yazılı Sütun

Sfenks

Etkinlik 6

Mezopotamya'da İnanç

Mezopotamya'daki tapınakların kendine özgü bir yapısı vardı. Basamaklı piramit şeklinde olan ve ziggurat adı verilen tapınaklar, Mezopotamya halklarına Sümerlilerden kalmıştı. Sümerliler gibi Asurlular da kent merkezlerine manevi güç kazandırmak için tapınaklar yaptırmışlardı. Asur şehrinde tüm büyük tanrılar için tapınaklar inşa edilmişti. Ülkenin başkenti ve eyaletlerde baştanrı Asur'un yanı sıra İştar, Şamaş, Sin, Adad ve Ninurta gibi önde gelen tanrılar adına tapınaklar bulunmaktaydı. Asur kralı, şehir ve devlet tanrısı Asur'un en yüksek din adamıydı. Buna ilaveten tapınakların geçiminden, restorasyonundan, tapınaklara atanan görevlilerden ve dinî faaliyetlerin yerine getirilmesinden sorumluydu. Saray ve tapınak kapılarını lamassular veya boğa heykelleri süslerlerdi.

Bu parçadan hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- Sümerlerin Mezopotamya halklarına miras bıraktığı dinî mimari nedir? Yazınız.
- Bu parçada Asurluların çok tanrılı bir inanca sahip olduğunu gösteren kanıt nedir? Yazınız.
- Asurlularda kralın en yüksek din adamı sayılması ve din işlerini yönetmesinin ortaya çıkardığı yönetim özelliği nedir? Yazınız.
- Asurlular saray ve tapınakların süslenmesinde hangi sanat dalından yararlanmışlardır? Yazınız.

Etkinlik 7

Aşağıda verilen gelişmelerin Mısır ve Mezopotamya medeniyetlerinde geliştirdiği bilim dallarını yazınız.

a.	Mısırlılar, Nil Nehri'nin taşma zamanını hesaplama ihtiyacı hissetmişlerdir.	
b.	Mısırlılar, firavunlarının bedenlerini mumyalamışlardır.	
c.	Sümerler inançları gereği ziggurat, Mısırlılar da piramit inşa etmişlerdir.	
d.	Mısırlılarda Nil Nehri'nin taşkınlarının sona ermesinden sonra arazilerin sınırları yeniden çizilmiştir.	
e.	Sümerler, zigguratların en üst katını gözlemevi olarak kullanmıştır.	

Etkinlik 8

Aşağıdaki kabartmayı inceleyerek yandaki soruları cevaplayınız.

Asur saraylarının duvarlarına yapılan kabartmadır.

a. Eserde işlenen konu nedir?

b. Eserde yer alan savaş unsurları nelerdir?

Anadolu Medeniyet Havzasında İnanç, Bilim ve Sanat

Hititler

- ▶ Anadolu'daki bilinen ilk devleti kuran Hititler, Anadolu'nun inanç, bilim ve sanatının da temellerini atan devlet olmuştur.
- ▶ Anadolu, coğrafi ve fiziki özellikleri nedeniyle taş ve ahşap malzemelerin kullanımına uygundur.
- ▶ Anadolu; coğrafi konumu itibarıyla Mezopotamya, Avrupa, Asya ve Mısır medeniyetleriyle etkileşim içinde olduğundan inancını, bilimini ve sanatını bu medeniyetlerden sentezleyerek geliştirmiştir.

İnanç	Din Anlayışı ve Tanrı Algısı	- Hitit inanç yapısı çok tanrılı bir dindir; panteonun içinde binlerce tanrı ve tanrıça vardır ve bunların pek çoğu millî dinden değil, diğer kavimlerin dinlerinden alınmış yabancı kökenli tanrılardır. - Hititlerde, kralların öldükten sonra tanrı olduklarına ve gökyüzünde oturduklarına inanılmıştır.
	Dinî Mimari	Tanrılarına ibadet için tapınaklar ve sunaklar inşa etmişlerdir.
	Dinî Ritüeller	Başrahip olarak gördükleri krallarının başkanlığında ayinler yapmışlar ve dinî bayramlar kutlamışlardır.

Bilim	Tıp, Astronomi	- Astronomi ve tıp alanlarında ilerleme kaydeden Hititler; doğayı ve gökyüzünü gözlemlemişler, hastalıkların teşhis ve tedavisine büyük önem vermişlerdir. - Dinî törenlerde yerine getirdikleri bazı ritüeller, onların hayvan anatomisi konusunda yeni keşifler yapmasını sağlamıştır.
	Yazı	Hititler, hem çivi yazısını hem de hiyeroglif yazıyı kullanmıştır. Mezopotamya'dan öğrendikleri çivi yazısıyla kil tabletler üzerine yazılar yazmışlar, Mısır'dan öğrendikleri hiyeroglifi ise genellikle büyük yapılarda ve anıtlarda kullanmışlardır.

Sanat	Mühendislik, Mimarlık	Saray ve inşa ettikleri tapınaklar mimari ve mühendislik sanatının gelişmesine katkı sağlamıştır.
	Duvar Kabartmaları	- Hitit sanatı, çoğunlukla tanrı figürlerinin tasvir edildiği taş kabartmalardan oluşur. - Hattuşaş kabartmalarında hayvan ve bitki motiflerine yer verilirken; Karkamış kabartmalarında savaş sahnelerine, hayvan ve fantastik yaratık figürlerine yer verilmiştir.
	El Sanatları, Heykeller ve Kap Kaçaklar	Hitit sanatının önemli öğeleri; çömlekler, heykeller, fildişi nesneler, kabartmalar, mühürler, hayvan biçimli kaplardır.

Hitit Tanrı Heykeli

Hitit Güneş Kursu

Örnek 9

Hitit panteonunun içerisinde millî tanrılarının yanında Yunan ve Sümer tanrı ve tanrıçalarına da yer verilmiştir.

Bu durumda Hititlerin;

- farklı dinlere karşı hoşgörü gösterme,
- çevre uygarlıkla etkileşim içinde olma,
- dinî mimari özellikte eserler inşa etme

özelliklerinden hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III